

SOME PECULIARITIES OF WRITTEN TRANSLATION OF ENGLISH-LANGUAGE FAIRY TALES

Chulanova Halyna,

Sumy State University, Sumy, Ukraine

ORCID ID 0000-0001-9961-0308

Corresponding author: g.chulanova@gf.sumdu.edu.ua

Bondareva Anna,

Sumy State University, Sumy, Ukraine

Abstract. *The article explores the peculiarities of written translation of English-language fairy tales, focusing on preserving their artistic style, wordplay, and cultural elements. Particular attention is given to the works of Lewis Carroll, especially Alice's Adventures in Wonderland, which exemplify textual complexity, absurd humor, and symbolism. The article examines the challenges faced by translators, including the adaptation of culturally marked elements, idioms, and symbols, as well as maintaining the rhythm and stylistic features of the text. Key translation techniques, such as transformation, compensation, and adaptation, are discussed as tools to preserve the authenticity of the text and make it comprehensible to Ukrainian readers. The translation of fairy tales is considered an instrument of intercultural exchange and the promotion of literary heritage, fostering the integration of national traditions into the global cultural space.*

Keywords: written translation, English-language fairy tales, cultural adaptation, wordplay, symbolism, artistic translation, intercultural exchange, stylistics, imagery.

Received: 15 July 2024

Revised: 25 July 2024

Accepted: 05 August 2024

How to cite: Chulanova H., Bondareva A. (2024). Some Peculiarities of Written Translation of English-Language Fairy Tales. *Philological Treatises*, 16(2), 26-31 [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(2\)-3](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(2)-3)

Copyright: © 2024 by the authors. For open-access publication within the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License (CC BY-NC)

ОСОБЛИВОСТІ ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ АНГЛОМОВНИХ КАЗОК

Чуланова Галина,

Сумський державний університет, Суми, Україна

ORCID ID 0000-0001-9961-0308

Автор, відповідальний за листування: g.chulanova@gf.sumdu.edu.ua

Бондарсва Анна,

Сумський державний університет, Суми, Україна

Анотація. *Стаття досліджує особливості письмового перекладу англomовних казок, акцентуючи увагу на збереженні їхньої художньої стилістики, мовної гри та культурних елементів. Особливу увагу приділено творам Льюїса*

Керролла, зокрема «Алісі в Країні чудес», які демонструють багатошаровість тексту, абсурдний гумор і символізм. У статті аналізуються виклики, з якими стикаються перекладачі, зокрема адаптація культурно маркованих елементів, ідіом, символіки, та збереження ритміки і стилістики тексту. Розглядаються ключові перекладацькі прийоми, зокрема трансформація, компенсація та адаптація, які дозволяють зберегти автентичність тексту та зробити його зрозумілим для українського читача. Переклад казок розглядається як інструмент міжкультурного обміну та популяризації літературної спадщини, що сприяє інтеграції національних традицій у світовий культурний простір.

Ключові слова: письмовий переклад, англомовні казки, культурна адаптація, мовна гра, символізм, художній переклад, міжкультурний обмін, стилістика, образність.

Отримано: 15 липня 2024 р.

Отримано після доопрацювання: 25 липня 2024 р.

Затверджено: 05 серпня 2024 р.

Як цитувати: Чуланова Г., Бондарєва А. (2024). Особливості письмового перекладу текстів англомовних казок. *Філологічні трактати*, 16(2), 26-31 [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(2\)-3](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(2)-3)

Вступ

Актуальність дослідження полягає в аналізі особливостей письмового перекладу англомовних казок, які відіграють значну роль у літературній традиції та міжкультурному обміні. Казки, як літературний жанр, мають багатошарову структуру, що поєднує символіку, мовну гру, образність та культурну специфіку. Ці елементи є носіями культурного коду, який відображає традиції, світогляд і ментальність народу. Особливий інтерес викликає переклад казок, зокрема таких творів, як Аліса в країні чудес Льюїса Керролла, що є яскравим прикладом літератури з унікальною стилістикою, багатством образів і глибиною смислів.

Переклад англомовних казок має важливе значення для збереження літературної спадщини, дозволяючи інтегрувати національні традиції до світового культурного простору. Однак перекладачі стикаються з численними викликами, серед яких передачі мовної гри, адаптація культурно маркованих елементів, збереження стилістичних і ритмічних особливостей тексту. Переклад казок Льюїса Керролла особливо цікавий завдяки багатошаровості його текстів, наповнених мовною грою, алегоріями та елементами абсурду, що створює додаткові труднощі для перекладачів.

Об'єктом дослідження є англомовні казки, а предметом — особливості письмового перекладу цих текстів на прикладі Аліси в країні чудес Льюїса Керролла. Дослідження спрямоване на вивчення перекладацьких прийомів, необхідних для збереження художньо-стилістичних і культурних елементів оригіналу, а також їх адаптації до української мови.

Основна частина

Казка як літературний жанр є важливим засобом передачі культурних цінностей, моральних уроків і світогляду, водночас слугуючи засобом розваги та виховання. Вона відзначається простотою та універсальністю, що робить її доступною для аудиторій різного віку. Казки є джерелом народної мудрості, передаючи традиційні знання та культурні символи через покоління. Унікальною рисою цього жанру є його здатність поєднувати реальність і фантазію, створюючи захопливі історії, які залишають глибокий емоційний слід.

Основними характеристиками казок є чітка структура, яка зазвичай включає вступ, кульмінацію та щасливий фінал. Крім того, казки наповнені архетипами: герої, антагоністи, помічники, що втілюють моральні чесноти або вади. Також важливу роль відіграють фантастичні елементи, такі як магичні предмети або чарівні істоти, які

підсилюють інтригу та захопливість оповіді. Мовна гра, алегорії, повторення і символізм є невід'ємними рисами, які сприяють глибшому розумінню тексту та його емоційного впливу.

Англомовна казка формувалася протягом століть, відображаючи соціокультурні зміни та еволюцію літературних жанрів. Її витoki можна знайти в середньовічному фольклорі, де основними сюжетами були пригоди лицарів, боротьба з чудовиськами та алегоричне зображення боротьби добра зі злом. У період Відродження казка стала засобом морального виховання, коли такі автори, як Джон Ньюбері, почали адаптувати традиційні казкові сюжети для дітей (Bottigheimer R. 2009).

Новий етап розвитку англомовної казки пов'язаний із появою класичних творів, таких як казки братів Грімм, Ганса Крістіана Андерсена та Льюїса Керролла. Казки Льюїса Керролла, зокрема, стали інноваційним зразком жанру завдяки використанню багатшарової символіки, мовної гри та елементів абсурду. Такі твори, як Аліса в країні чудес і Аліса в задзеркаллі, виходять за межі традиційної казки, поєднуючи філософські роздуми, гумор і соціальні алегорії.

Сучасна англомовна казка зберігає зв'язок із фольклорними традиціями, але водночас адаптується до нових реалій, використовуючи сучасну мову, тематику та культурні реалії. Це створює унікальні виклики для перекладачів, які повинні враховувати історичний контекст, еволюцію жанру та потреби сучасної аудиторії.

Однією з головних проблем перекладу казок є збереження культурного контексту. Казки відображають ментальність, звичаї та традиції народу, що створює виклик для перекладача. Передача мовної гри, ритміки та стилістичних особливостей тексту потребує не лише знання мови, але й тонкого розуміння культурного коду (Bottigheimer R. 2009).

Культурно марковані елементи, такі як імена персонажів, реалії, прислів'я, алегорії, можуть бути недоступними або незрозумілими для іншомовного читача. Перекладачі змушені адаптувати такі елементи або використовувати пояснювальні прийоми, що дозволяють зберегти баланс між автентичністю та зрозумілістю тексту.

Казки займають особливе місце в літературній спадщині людства, оскільки вони зберігають і передають моральні цінності, культурні традиції та колективну уяву різних народів. Англомовні казки, завдяки своїй чарівній образній системі, здобули популярність у всьому світі. Проте переклад цих казок, зокрема їхньої образної системи, є викликом для перекладачів, оскільки вимагає збереження художнього задуму, емоційного впливу та культурної специфіки оригінального тексту.

Лінгвістичні особливості перекладу англомовних казок становлять багатогранну проблему, оскільки вимагають не лише точності передачі змісту, але й збереження стилю, ритму та культурних конотацій оригінального тексту. Метафори і порівняння є важливими елементами образної системи казок, адже вони допомагають передавати глибокі емоції, характер персонажів та моральні уроки. Зокрема, у казці The Little Mermaid Ганса Крістіана Андерсена використовується метафора «her heart ached as if it could break», яка виражає тугу героїні (Andersen 2009, с. 32). Для української аудиторії таку фразу можна перекласти як «її серце щеміло, ніби його розірвуть», що зберігає емоційний вплив та передає трагічний підтекст. У казці Snow White порівняння «as white as snow, as red as blood, as black as ebony» ілюструє красу головної героїні, використовуючи природні метафори. Переклад цієї фрази на українську, наприклад, як «біла як сніг, червона як кров, чорна як чорне дерево», дозволяє зберегти її поетичність і знайомі образи, зрозумілі українським читачам (Grimm, J. & Grimm 2005, с. 15).

Не менш важливою складовою англомовних казок є символіка, яка додає тексту глибини та універсальності. Ліс у Hansel and Gretel символізує таємницю, небезпеку та перетворення. В українській культурі ліс також має схожі конотації, тому цей образ зазвичай перекладається без змін, проте перекладач повинен враховувати додаткові смислові шари, властиві українській культурі. Символіка кольорів також

грає значну роль. У казках кольори часто мають універсальні значення: «gold» символізує багатство і чари, а «blue» асоціюється з благородством. Перекладачі можуть зберегти ці значення через додаткові уточнення, як-от «чисте золото» або «божественний синій», що допомагає посилити культурний контекст і залишити символіку зрозумілою для українських читачів (Grimm, J. & Grimm 2005, с. 44).

Ідіоми та архаїзми в англійських казках додають тексту атмосферу старовини, а також втілюють культурні особливості. Ідіома «to have the heart of a lion», яка означає хоробрість, може бути адаптована як «мати левине серце», що є більш природним для української мови. Архаїчні вислови, як-от «thou» або «hither», створюють відчуття давньої епохи, і їх можна перекладати через українські аналоги, наприклад, «ти» або «сюди». У такий спосіб зберігається атмосфера старовини, але текст залишається зрозумілим для сучасної аудиторії (Zipes 2006, с. 45).

Персоніфікація, як одна з характерних рис казок, оживляє неживі предмети і тварин, створюючи магічний ефект. У *The Frog Prince* жаба говорить і поводить себе як людина, а фраза «the frog spoke gently» перекладається як «жаба заговорила ніжно», що зберігає уособлення й передає теплий емоційний відтінок (Grimm, J. & Grimm 2005, с. 18). Римовані структури та ритміка текстів, як-от у віршованих казках або дитячих лічилках, становлять ще одну унікальну особливість. У *Hickory, Dickory, Dock* звукова гра створює слухову привабливість, яку складно передати дослівно. Перекладач може адаптувати риму відповідно до українських фонетичних моделей, наприклад: «Тік-так, тік-так, мишеня бігло так», що зберігає ритм і грайливість (Zipes 2006, с. 51).

Переклад англійських казок також вимагає культурної адаптації багатьох елементів, включаючи казкових істот, таких як «fairies» або «goblins». В українському контексті ці образи можуть бути замінені на «феї» або «мавки», які ближчі за значенням до місцевої міфології. Подібним чином, культурно специфічні елементи побуту, як-от британські «ries» чи «tearots», можуть бути адаптовані як «пирог» або «вареники», щоб залишатися зрозумілими для українських читачів.

Казки Льюїса Керролла, особливо «Пригоди Аліси в Країні чудес» та «Аліса у Задзеркаллі», демонструють унікальний стиль, заснований на мовній грі, іронії та абсурдному гуморі. Ці твори створюють новий вимір літературного фентезі, де мова стає не лише засобом вираження, а й самостійним персонажем, що активно формує химерний світ. Гра слів, каламбури та логічні парадокси — основні риси творів Керролла, які не лише розважають, а й змушують читача замислитися над природою мови та мислення.

Одним із найяскравіших прикладів мовної гри є сцена з Божевільним Капелюшником, де ставиться знамените питання: «Чому ворон схожий на письмовий стіл?» Це запитання не має відповіді, але в перекладі важливо зберегти його звучання та тон. В українській версії, наприклад, питання може звучати так: «Чому крук схожий на письмовий стіл?», оскільки слово «крук» додає стилістичної відповідності та підтримує звучання (Carroll, L. 1865, с. 55).

Ще одним характерним стилістичним прийомом Керролла є гра з логікою. Коли Аліса намагається пригадати таблицю множення, вона доходить до абсурдного висновку: «Чотири помножити на п'ять дорівнює дванадцять». Це порушення логіки викликає комічний ефект і підкреслює дезорієнтацію Аліси у світі Країни Чудес. В українській мові такий абсурд можна передати дослівним перекладом, зберігаючи ефект нонсенсу (Carroll, L. 1865, с. 71).

Каламбури та парадокси в текстах Керролла викликають особливі труднощі для перекладачів, адже буквальний переклад часто руйнує їхню смислову багатозначність. У сцені з Черепахою, яка сумує через «уроки» (lesson), але називає їх «зменшеннями» (lessens), перекладачі можуть адаптувати гру слів, використовуючи схожі українські відповідники, наприклад: «урок — з роками все менше й менше» (Carroll, L. 1865, с. 55).

Перекладачі, працюючи над творами Керролла, стикаються з викликом передачі гумору, пов'язаного із звуковою грою, абсурдною логікою та культурними

відсилками. Одним із ключових прийомів є адаптація гри слів, яка дозволяє зберегти її комічний ефект навіть за рахунок відхилення від дослівного перекладу. Приміром, віршик про крокодила, який «удосконалює свій хвіст», можна адаптувати як «Як крокодил гострить хвоста, як шкірку з персика зніма».

Іншим важливим прийомом є збереження ритму та інтонації тексту. У сцені, де Аліса падає в кролячу нору, повторення слова «down» («вниз») створює відчуття нескінченності падіння. В українському перекладі можна зберегти цей ефект за допомогою ритмічного повтору: «вниз, вниз, вниз» (Carroll, L. 1865, с. 18).

Персонажі казок Керролла є багатограними, вони поєднують у собі фольклорні архетипи та авторське переосмислення. Зокрема, Чеширський кіт, з його знаменитою посмішкою, є своєрідним провідником Аліси у світі Країни Чудес. У перекладі важливо зберегти його загадковість і водночас доброзичливість. Його фраза: «Ми всі тут божевільні» в українській версії може звучати як: «Усі ми тут трішки не при собі» (Carroll, L. 1865, с. 23).

Червова Королева є пародією на традиційний образ казкової тиранії. Її знаменитий вигук: «Відрубати їм голови!» є гіперболізованим прикладом абсурдної влади. У перекладі важливо підкреслити ірраціональність її поведінки, додаючи емоційної насиченості, наприклад: «Відсікти їй голову зараз же!» (Carroll, L. 1865, с. 57).

Образ Аліси, як дитини, яка прагне зрозуміти світ, резонує з багатьма архетипами фольклору. Її подорож є не лише пригодою, а й метафорою пізнання себе та світу. У перекладі важливо зберегти її щирість і безпосередність, адже саме ці риси роблять її героїнею, яка близька як дітям, так і дорослим.

Аналіз перекладу казок Льюїса Керролла свідчить, що їхній успіх у перекладах залежить від уважного підходу до мовної гри, гумору та образності. Адаптація тексту для українського читача вимагає не лише лінгвістичних знань, а й глибокого розуміння стилю та задуму автора. Збереження химерного, магічного світу Керролла в перекладі дозволяє його творам залишатися актуальними та цікавими для читачів у різних культурних контекстах.

Висновки

Переклад англomовних казок відіграє ключову роль у міжкультурній комунікації, збереженні літературної спадщини та обміні культурними цінностями. Твори Льюїса Керролла, насичені каламбурами, логічними парадоксами та алегоріями, потребують творчого підходу, адаптаційних стратегій і збереження автентичності тексту з урахуванням культурних особливостей.

Художній переклад вимагає не лише знання мови, а й здатності передати стилістичні особливості оригіналу через методи трансформації, компенсації та адаптації мовної гри. Особлива увага приділяється образності й символізму, що забезпечують емоційний вплив і універсальність тексту.

Переклад казок виконує функцію культурного мосту, сприяючи взаєморозумінню та популяризації літературної спадщини. Гармонійне поєднання точності, художньої адаптації та збереження культурного коду робить англomовні казки доступними й актуальними для сучасного українського читача.

Перспективою роботи є подальше дослідження специфіки перекладу англomовних казок інших авторів, зокрема тих, що мають менш досліджену літературну або культурну специфіку, а також аналіз сучасних перекладів, спрямованих на адаптацію текстів для нових аудиторій. Особливий інтерес становить розробка нових підходів до збереження мовної гри, абсурду та стилістичних особливостей у різних мовах і культурах, що сприятиме вдосконаленню методів міжкультурної комунікації та популяризації літературної спадщини.

REFERENCES

- Andersen, H.C. The Little Mermaid and Other Fairy Tales. New York: Dover Publications, 2009. pp. 12–49, 70–91.
- Bettelheim, B. The Uses of Enchantment: The Meaning and Importance of Fairy Tales. New York: Vintage Books, 1976. pp. 3–78, 125–148.
- Bottigheimer R. Fairy Tales: A New History / R. Bottigheimer. – New York: State University of New York Press, 2009. 256 c.
- Carroll, L. Alice's Adventures in Wonderland. London: Macmillan, 1865. pp. 1–124.
- Carroll, L. Through the Looking-Glass, and What Alice Found There. London: Macmillan, 1871. pp. 1–136.
- Grimm, J. & Grimm, W. Grimm's Fairy Tales. London: Wordsworth Editions, 2005. pp. 5–43, 88–123.
- Propp, V. Morphology of the Folktale. Austin: University of Texas Press, 1968. pp. 27–75.
- Tolkien, J.R.R. On Fairy Stories. London: HarperCollins, 2008. 150 p.
- Warner, M. From the Beast to the Blonde: On Fairy Tales and Their Tellers. London: Chatto & Windus, 1994. pp. 67–99, 133–160.
- Zippe, J. Fairy Tales and the Art of Subversion. London: Routledge, 2006. 275 p.